

Пісня про віщого Олега (скорочено)

Олександр Пушкін

Збирається віщий Олег-войовник
З хазарами знов воювати:
За напад — мечам і пожарам прирік
Він ниви хазарські і хати.
Із військом своїм, в царгородській броні,
Князь їде полями на вірнім коні.
Із темного лісу старий чарівник
Виходить назустріч поволі,
Перунові¹ тільки покірний старий,
Провісник він людської долі.
В мольбах, в ворожбі все життя він провів.
І князь біля нього коня зупинив.
"Повідай, улюбленцю наших богів,
Чи скоро я землю покину?
Чи скоро, на радість моїх ворогів,
Мене покладуть в домовину?
Не бійся, будь чесний в своїй ворожбі
Баского коня подарую тобі".
"Волхви² не бояться міцних владарів,
Волхам — за пророче їх слово —
Не треба багатих князівських дарів,—
Правдива і вільна їх мова.
Хоч роки майбутні таяться в імлі...
Та бачу я долю твою на чолі.
Послухай, що скаже тобі ворожбит:
Ти славний своїми боями,
І твій ворогами не здоланий щит
Царграда оздоблює брами³;
І хвилі, і землю скорив ти в бою,
І недруги заздять на долю твою.
І моря бурхливого зрадницький вал
Твої не пошкодив вітрила⁴,
Тебе не поранив лукавий кинджал,
Ворожа стріла не вразила...
Не відаєш ран ти у грізній броні,
Бо є охоронець у тебе в борні.
Твій кінь бойових не лякається діл,

Він, пановій волі покірний,
То смирний стоїть попід хмарами стріл,
То скаче, товариш твій вірний.
Його не лякає жорстока борня;
Але від свого ти загинеш коня⁵".
Олег усміхнувся; одначе чоло
Прорізала дума журлива.
Він, спершись рукою на бранне сідло,
Злізає з коня мовчазливо.
І вірного друга князівська рука
Голубить і пестить, прощальна й легка.
"З тобою, мій друже, мій вірний слуга,
Пройшов я походи великі;
В стремено твоє вже не ступить нога,
Нам час розлучитись навіки.
Прощай, утішайся у лузі щодня!
Ви, отроки-друзі, візьміть-но коня.
У луг одведіть, де трава запашна,
Попоною спину вкривайте,
Добірного другові дайте зерна,
Водою з джерел напувайте".
І отроки миттю з конем одійшли,
І князю нового коня підвели.
Гуляє з дружиною князь-войовник
На славній слов'янській могилі.
З ним — гості і друзі,— як ранішній сніг
Сьогодні їх кучері білі...
Дружинники згадують юність свою,
Коли з ворогами рубались в бою.
"Та де ж мій товариш, де кінь мій баский?
Промовив Олег своїм слугам,—
Скажіть, чи здоровий, чи досі легкий
Розкішним він бігає лугом?"
І чує слова: на крутому горбі
Давно відпочинок знайшов він собі.
І голову буйну Олег похилив
І думає: "Що ж чарування?
Коли б не послухав брехливих я слів,
Відкинув дурне віщування,
Носив мене б кінь до останнього дня!"
І хоче він бачить останки коня.

Ось їде могутній Олег до ріки,
З ним гості його посивілі,
І бачить: коня благородні кістки
Лежать на дніпровому схилі;
Їх миє негода, їх порох вкрива,
Над ними шумує шовкова трава.
І тихо ступивши на череп німий,
Князь мовив: "Спи, друг одинокий!
Тебе пережив твій хазяїн старий,
І от як скінчу свої роки,—
Не ти на траву упадеш запашну
І кров'ю мою там омиєш трунуб!"
І мовив Олег тоді друзям своїм:
"Чи кістка страшна мені тлінна?"
Із жовтого черепа тихо між тим
Гадюка⁷ повзла домовинна;
Круг ніг його чорним кільцем обвилась,
І крикнув раптово ужалений князь.
Схиляються гості над тілом в журбі,
У келихах піняться вина;
Князь Ігор і Ольга сидять на горбі⁸;
Хмільна бенкетує⁹ дружина.
Дружинники згадують юність свою,
Коли з ворогами рубались в бою.
Переклад Ю. Карського

1 П е р у н — у давньослов'янській міфології бог грози (грому).

2 Волхви — у давніх слов'ян: чародії, віщуни, жерці язичеських богів.

3 У давньоруських літописах є оповідь про те, як князь Олег, пішовши війною на греків у 907 році, взяв в облогу могутнє місто Царгород (давньоруська назва Константинополя, столиці Візантійської імперії) та здобув перемогу. На знак перемоги Олег прибив свій щит на воротах Царгорода.

4 Відомо, що в Давній Русі було розвинене кораблебудування і Олег здійснив славетний похід на Візантію Чорним морем.

5 Цікаво, що кінь на Русі вважався символом добра та доброзичливого ставлення до людини.

6 Олег має на увазі обряд поховання. Разом з померлим князем ховали і його коня, вважаючи, що так князеві буде легше дістатися до раю. Очевидно, Олег хотів бути похованим саме з цим вірним бойовим конем.

7 Образ змії, а також образ змія (в інших міфологіях: дракона) у слов'янській дохристиянській міфології є втіленням злої сили, загрози для людини та всього світу. Згадайте українські народні казки (наприклад, "Кирило Кожум'яка" й інші) та

давньоруські билини.

8 Літописи свідчать, що над могилою вельмож робили високий земляний насип, на якому справляли своєрідні поминки, тризну. Тут же проводили різні ігри, а на тризнах по князях — і військові бої. Вважали, що душа померлого ще перебуває поряд з живими й радіє іграм. Давні слов'яни спалювали померлих або ховали у землю. Наші предки вірили, що під час спалення душа швидше відокремлюється від тіла і їй легше потрапити на той світ.

9 Язичники-русичі вважали, то під час тризни не можна сумувати, треба радіти за померлого, який потрапив на той світ.